

Kobberhammer i Akerselven

AV ARNO BERG

I 1940 skrev oberstløytnant C. S. Widerberg om våre rotgieterere (kanonstøpere) i 15—1600 årene. Gyldenløve var meget interessert i at vi skulle støpe våre kanoner selv her oppe og ikke være avhengig av Danmark. I 1667 ble den gamle toldergården i Gamlebyen, et stenhus, ombygget til gjetehus. Der skulle være støperi, men også bolig for rotgieteren. Huset, som var ganske stort, lå i Oslogate litt syd for domkirken. Det ble i 1711, etter at det forlengst var forlatt av rotgieterne, ominnredet til provianthus, men brent i 1716 for at ikke provianten skulle falle i hendene på Karl XII.

Den andre rotgieter som residerte her var Friedrich Meyer, ansatt i 1680. Han støpte en mengde skyts helt til sin død i 1693. Hadde selvfølgelig idelige vansker, gikk støpningen galt er det rotgieterens risiko, og hans kontraktmessige lønn (64 rd. årlig) ble ikke utbetalt fra 1687. I tingboken ser vi at han av og til blir stevnet for gjeld. I 1691 er det en lengre affære.

Bent Jensen skredder kommer til Friedrich rotgieter med fire bispund kobber som to soldater bar i et trau, det ville han ha fire riksdaler for. Da så Bent og soldatene kom for å kreve inn pengene nektet Friedrich å betale, kobberet var ikke ærlig bekommet, byens kobberslager hadde lagt arrest på den påstår han.

Bent skredder sier at den var oppsamlet på hans tomt etter seneste ildebrann. Men man kunne tydelig se at endel ikke hadde vært i noen brann. Den hadde soldatene samlet under hammeren i Akerselven. «Dere lyver», sier Friedrich, og kjører kompaniet på døren samt tildele skredderen noen kraftige slag i hodet.

Saken kommer for retten, her opptrer kobberslagerne Niels Archer og Jens Søfrensen, de hadde nok mistet noe kobber oppe i elven ved

hammeren. De kunne dog ikke bevise noe, og nekter blankt for å ha nedlagt noen arrest. Det er en mengde vidner, bl. a. Peder Eriksen smed og Friederich Michelsen, som begge er i rotgieterens tjeneste. Friedrich Meyer blir selvfølgelig dømt til å betale og ilagt saksomkostninger. Retten påtaler også hans usømmelige opptreden.

Noen måneder senere anlegger Bent skredder sak mot rotgieteren for hans overfall og de skjeldsord han brukte under utkastelsen. Denne sak ble visstnok bilagt og ikke fremmet for retten.

Det interessante ved denne historien er at vi får beskjed om at kobberslagerne på den tid hadde en hammer oppe i Akerselven. Garverne hadde barkestampe, Tukthuset klædestampe, men kobberhammer har vi aldri hørt om før. Den sto vel neppe så langt ut i 1700-årene.

Rotgieter Fredrik Kessler.

Efter Fredrik Meyer kommer det en ny Fredrik rotgieter, nemlig Fredrik Kessler, hvis far Michel Kessler også hadde vært rotgieter i Oslo, død 1680. De representerer rotgieter-tradisjoner langt inn i 1500-årene.

Den nye Fredrik var ikke statsansatt men nærmest klokkestøper for Østlandet. Han gifter seg med Friedrich Meyers enke, og denne kan ikke ha vært så fattig som det hørtes ut til, da Fredrik kunne bygge seg hus for de umyndige barns farsarv. Fredrik Kessler kan selvfølgelig ikke benytte statens gamle rotgieteri, men han etablerer seg også i Gamlebyen.

Denne nye Fredrik rotgieter er nærmest en fast kunde i retten, så skylder han Amund ankersmed 4 rd., så Olle glassmester, en fattig arbeidsmann, 3 rd. 1 ort 12 skil., og skylder Jens Gudde 6 rd. for åtte lysestaker. Han skulle ha reparert lysestakene, men Jens Gudde fikk dem aldri tilbake. Det samme hendte ved en bestilling på reparasjon av en kobbermorter for Svaneapoteket. Med dommene følger alltid omkostninger.

Veien til tingstuen ved Akers kirke var vel ikke så lang for rotgieteren, da han, som vi skal se, hadde hest.

Han kom på Ladegårdens løkke da de drev og kjørte korn og spurte efter hesten sin. Det visste ikke Just Paulsen noe om, dermed skjeller rotgieteren ut Just på det groveste. Nå, det var sagt i hastighet og han ber Just om forlatelse i retten, og de blir ved «haanderbaand» forlikte.

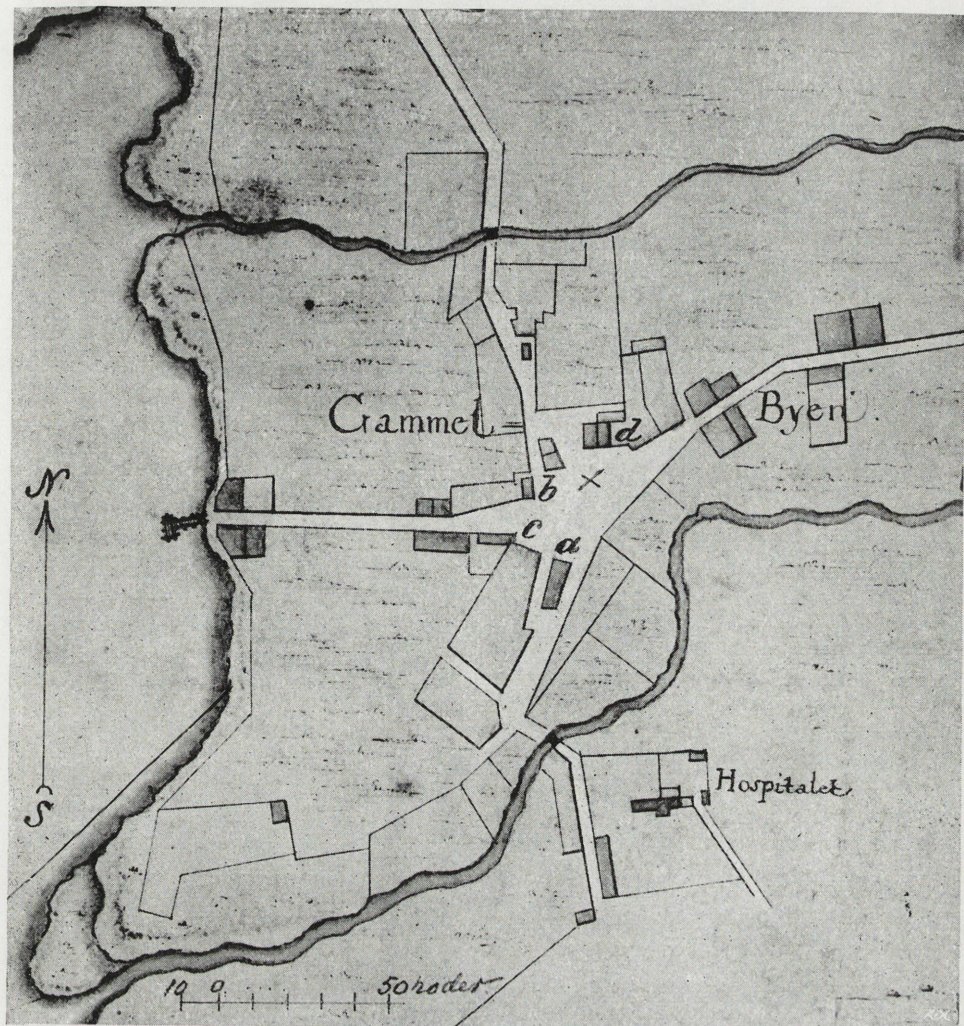
Hesten hadde gått i brigadér Hausmanns eng på en tid da eng og aker skulle være befridd for slikt, og Hausmann hadde latt arrestere hesten. Så kom Ernst kusk på Tøyen forbi Hausmanns lade og hørte folk snakke om hestearresten. Kusken fikk tak i hesten og red den hjem til rotgieteren. Da denne kom hjem sto hesten der. Da nu rotgieteren ikke hadde noe med arrestantens befrielse å gjøre kunne han ikke dømmes for det. Verre var det da han sommeren 1697 var en tur på Hovedøen og hadde med seg sin hund som ikke var blant de beste. Her ute gikk Hausmanns sauer på beite. Så bar det seg ikke bedre enn at hunden bet ihjel syv sauer mens Fredrik rotgieter sto og så på. Det kostet 3 ort pr. sau.

Så var en rekke karer, blant andre rotgieteren og Ernst kusk, i Hans Taabels drikkebule i Gamlebyen. Anders skomaker tilbyr rotgieteren å kjøpe noe kobber. Rotgieteren er atter straks ute med munnen sin: «Din landstryker og fant. Du løber om paa landet og snapper alt kobber som jeg og andre skulle ha nytte av. Du kan tage dit haandverk i akt». Jens Jansen blander seg inn i tretten. «Dersom manden kan fortjene noget uten sit haandverk, det kommer dig intet ved». Dermed sprang Jens over bordet og det ble en fryktelig tumult i stuen, «alle var i haar med hinanden».

Nå, slagsmålet gikk ikke på livet løs, ja det rant sågar ikke noe blod. Da de hadde roet seg kom Morten dreier inn fra kjøkkenet. Anders skomaker hadde meget uoppgjort med dreieren. Sammen med Erich finne gyver skomakeren på ham. Trakk ham i håret, tildelte ørefiker og rev istykker halstørkleet hans. De andre la seg imellom, og Morten dreier strøk inn i kammerset og fikk låst døren. Skomakeren og finnen gav seg til å sparke på døren. Så gikk hele selskapet avgårde. Anders skomaker med sin kamerat, antagelig Erich finne, som spilte for dem med «fiol og bass». Turen gikk til Peter styrmann ved Akers bro (Grünerbroen), klokken var omtrent halvti på kvelden. De drakk en pott øl.

Den dumme Morten dreier hadde fulgt efter, og på Akers bro utvikler

KOBBERHAMMER I AKERSELVEN

Utsnitt av kart i Riksarkivet datert 1. november 1700. a Rotgieterhuset.

seg slagsmålet igjen. Da de andre kom ut fra Peter styrmann så de at på broen lå Erich finne over Morten dreier og gav ham nevehugg. Anders skomaker sto derhos. Nu slapp de dreieren og fulgte de andre. Men fort angret de seg, dreieren skulle hatt mer og det fikk han. Formildende omstendigheter i retten er at det bare gjaldt neveslag og ikke stokkeslag.

Nå, det var ikke så meget om Fredrik Kessler, det var stilt om ham noen år, men i 1703 nytt gjeldskrav og en ekstra stevning for de skjeldsord han hadde traktert sin kreditor med istedetfor betaling. Samme år hadde han fått en klokke i retur fra Løiten til omstøpning. Klokken hadde ikke så god lyd som Fredrik hadde lovet at den skulle ha. Løiten fikk ingen omstøpt klokke. Fredrik påstår å være lovet tre bispepund malm for at klokken skulle bli større, men noen malm hadde han ikke fått, fikk han den ville klokken være ferdig på fjorten dager. Noe slikt løfte om malm nekter presten på Løiten å ha gitt. Fredrik dømmes til å levere klokken til hans ærverdighet her magister Monses bud og betale 12 rd. 3 ort. I 1710 hadde han kjørt seg helt fast og måtte rømme landet. Han var tydelig et degenerert utskudd av den tradisjonsrike rotgieter-slekt.